

Volume 18, Issue 1
March 2020

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<http://osap.wpia.uni.opole.pl>

ORIGINAL ARTICLE
received 2020-01-DD
accepted 2020-02-DD

Multiplikacja osobowości prawnej organów Unii Europejskiej

The multiplication of the legal personality of the european union's bodies

MAREK ZIELIŃSKI

Uniwersytet Śląski

ORCID: 0000-0003-2950-9073, marek.zielinski@us.edu.pl

Citation: Zieliński, Marek. 2020. Multiplikacja osobowości prawnej organów Unii Europejskiej. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 18(1): 145–160. DOI://10.25167/osap2170

Abstract: The gradual increase in the number of EU bodies that are conferred with a legal personality which is different from the legal personality of the EU itself (multiplication of the legal personality of EU's bodies), has been a phenomenon noticeable within the functioning of this international organization for a long time. As a result, a number of EU bodies with legal personality have been created, which occupy a different position in its organizational structure and whose legal bases are defined in EU law of different ranks. The article attempts to present a catalog of those bodies, as well as to determine the nature of their legal personality (the author takes into account three possibilities, i.e. the personality of international law, EU law and national law). The author also draws attention to the effects that result for the functioning of the EU from the multiplication of the legal personality of its bodies. One of the consequences is that each legal person must have its own internal organs, which act on its behalf and exercise its legal capacity. Within the sphere of EU law, the existence of internal bodies of its legal persons was taken into account primarily in the context of their capacity to become a party in the proceedings before the Court of Justice of the EU. This may be seen for example with respect to the internal bodies of the European Central Bank and the European Investment Bank. The effects of the existence of EU bodies with legal personality may also be seen in the context of EU law provisions that relate to the implementation of the EU budget.

Keywords: european union's bodies, legal personality

Abstrakt: Stopniowe powiększanie się liczby organów UE, które wyposażone są w odrębną od niej osobowość prawną (multiplikacja osobowości prawnej organów UE), jest zjawiskiem

zauważalnym w ramach funkcjonowania tej organizacji międzynarodowej już od dłuższego czasu. W jego wyniku doszło do powstania całego szeregu organów UE posiadających osobowość prawną, które zajmują różne miejsca w jej strukturze organizacyjnej i których podstawy prawne działania określone są w aktach prawa UE o różnej randze. Prezentowany artykuł stanowi próbę przedstawienia katalogu tych organów, a także określenia charakteru ich osobowości prawnej (autor bierze przy tym pod uwagę trzy możliwości, tzn. osobowość prawa międzynarodowego, prawa UE oraz prawa krajowego). Autor zwraca również uwagę na skutki, jakie wynikają dla funkcjonowania UE z multiplikacji osobowości prawnej jej organów. Jednym ze skutków jest to, że osoba prawna musi mieć własne organy wewnętrzne, które występują w jej imieniu w obrocie prawnym. W prawie UE istnienie organów wewnętrznych jej osób prawnych uwzględnione zostało przede wszystkim w kontekście ich zdolności procesowej w postępowaniach przed Trybunałem Sprawiedliwości UE, co widać na przykładzie organów wewnętrznych Europejskiego Banku Centralnego oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Skutki istnienia organów UE wyposażonych w osobowość prawną widać ponadto w kontekście przepisów prawa UE, które dotyczą wykonania budżetu UE.

Słowa kluczowe: organy unii europejskiej, osobowość prawna

1. Wprowadzenie

Traktat z Lizbony (TL) po raz pierwszy w historii Unii Europejskiej (UE) wprowadził do Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) wyraźny przepis nadający jej osobowość prawną¹. Niemniej jednak już od samego początku integracji europejskiej osobowość prawna przyznawana była również niektórym z organów wewnętrznych ówczesnych Wspólnot Europejskich². W rezultacie, po wejściu w życie TL, osobowość prawną posiada więc zarówno UE, jak i niektóre z jej organów. Mnożenie się (multiplikacja) osobowości prawnej ich organów wewnętrznych jest zjawiskiem zauważalnym również w kontekście działania innych organizacji międzynarodowych³, ale w przypadku UE zjawisko to ma bezprecedensowy charakter, zarówno ze względu na jego skalę, jak i charakter⁴.

W związku z tym celem niniejszego opracowania jest udzielenie odpowiedzi na szereg pytań dotyczących: charakteru osobowości prawnej organów UE, jej

¹ Na temat rozwoju koncepcji osobowości prawnej UE zob. D. Thürer, P.Y. Marro, *The Union's Legal Personality: Ideas and Questions Lying Behind the Concept*, [w:] *The European Union after Lisbon: Constitutional Basis, Economic Order and External Action*, eds. H.J. Blanke, S. Mangiameli, Berlin–Heidelberg 2012, s. 47 i n.; W. Czaplinski, A. Jasińska, *Podmiotowość międzynarodowa Unii Europejskiej. Kilka uwag na tle traktatu reformującego*, [w:] *Prawo międzynarodowe, europejskie i krajowe – granice i wspólne obszary. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Genowefie Grabowskiej*, red. B. Mikołajczyk, J. Nowakowska-Małusecka, Katowice 2009, s. 146 i n.

² W starszej literaturze przedmiotu zob. M. Hilf, *Die abhängige Juristische Person des Europäischen Gemeinschaftsrechts*, „Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht” 1976, Nr. 1, s. 551 i n.

³ P.C. Szasz, *The Complexification of the United Nations System*, „Max Planck UNYB” 1999, No. 3, s. 1 i n.

⁴ M. Ruffert, *Personality under EU Law: A Conceptual Answer towards the Pluralisation of the EU*, „European Law Journal” 2014, No. 3, s. 346 i n.

znaczenia dla funkcjonowania UE, a także tego, czy podmiotowość organizacji międzynarodowych jest podzielna, czy też nie⁵. W pierwszej jednak kolejności opracowanie przedstawia katalog organów UE posiadających osobowość prawną, który sporządzono na podstawie kryterium rangi aktu prawa UE stanowiącego podstawę ich działania. Dla celów niniejszego opracowania przyjęto natomiast, że organem UE jest osoba lub odpowiednio zorganizowana grupa osób, formalnie ustanowiona na podstawie przepisów prawa UE, wyposażona w pewien zakres uprawnień dla realizacji celów UE, niezależnie od jego szczególnej nazwy (instytucja, urząd, agencja, służba, jednostka organizacyjna).

2. Katalog organów Unii Europejskiej posiadających osobowość prawną

Na poziomie prawa pierwotnego UE organami UE posiadającymi osobowość prawną są Europejski Bank Centralny (EBC) oraz Europejski Bank Inwestycyjny (EBI). Osobowość prawną EBC wynika z art. 282 ust. 3 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), a potwierdza ją art. 9.1 Statutu EBC, który dodaje, że w każdym z państw członkowskich EBC posiada zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych o najszerszym zakresie przyznanym przez ustawodawstwa krajowe osobom prawnym (może zwłaszcza nabywać i zbywać mienie ruchome i nieruchome oraz stawać przed sądem)⁶. W przypadku EBI osobowość prawną wynika z art. 308 TFUE, a potwierdza ją art. 26 ust. 1 Statutu EBI⁷.

W kontekście posiadania osobowości prawnej przez organy ustanowione na podstawie prawa pierwotnego UE interesującą ewolucję można również zauważyć w odniesieniu do pozycji Trybunału Sprawiedliwości UE (TSUE). Oczywiście jest, że postanowienia prawa UE nie nadają tej instytucji osobowości prawnej w jakikolwiek sposób. Niemniej jednak w praktyce wystąpiło wiele problemów dotyczących egzekwowania odpowiedzialności pozaumownej TSUE, których nie można rozwiązać inaczej, niż przyznając tej instytucji choćby namiastkę osobowości prawnej. Możliwość ponoszenia odpowiedzialności pozaumownej

⁵ H.G. Schermers, N. Blokker, *International Institutional Law: Unity within Diversity*, Leiden–Boston, 2011, s. 994. W niniejszym opracowaniu przyjęto, że pojęcia „osobowość prawną” i „podmiotowość prawną” oznaczają to samo (podobnie C. Mik, *Fenomenologia regionalnej integracji państw. Studium prawa międzynarodowego. Tom II. Regionalne organizacje integracyjne z perspektywy analitycznej prawa międzynarodowego*, Warszawa 2019, s. 112). W doktrynie wskazuje się również, że w kontekście prawa międzynarodowego publicznego pojęcia te mogą być rozumiane w sposób zróżnicowany. Zob. J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Warszawa 2017, s. 366–367.

⁶ Protokół (nr 4) w sprawie Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, Dz. Urz. 2016, C 202/230.

⁷ Protokół (nr 5) w sprawie Statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Dz. Urz. 2016, C 202/251.

przez Sąd z tytułu naruszenia prawa do uzyskania wyroku w rozsądnym terminie została potwierdzona przez TS w wyroku w sprawie *Kendrion*⁸. Żądanie naprawienia szkody wyrządzonej przez Sąd nie powinno być przy tym skierowane do TS w ramach odwołania, ale do samego Sądu, który jednak powinien działać w innym składzie niż ten, „który rozpoznawał spór zapoczątkowujący postępowanie, którego czas trwania jest krytykowany [...]”⁹. Jednym z problemów, który powstał w tym kontekście, jest kwestia tego, kto (jaki podmiot) ma wnieść w imieniu UE odwołanie od wyroku Sądu przynajmniej skarżącemu odszkodowanie z tytułu naruszenia (przez inny skład Sądu) jego prawa do uzyskania wyroku w rozsądnym terminie. W zakresie odpowiedzialności pozaumownej zasadą jest, że UE reprezentowana jest przez jej instytucje z tytułu ich autonomii administracyjnej. Niemniej jednak w przypadku instytucji, jaką jest TSUE, możliwość tę komplikuje fakt, że na podstawie art. 19 ust. 1 TUE instytucja ta obejmuje trzy różne organy (TS, Sąd i sądy wyspecjalizowane). W związku z tym w sprawie C-150/17P TS stwierdził, że osobą podejmującą decyzję w sprawie wniesienia odwołania od wyroku Sądu wydanego w ramach skargi o odszkodowanie jest prezes instytucji (TSUE), który ją reprezentuje¹⁰. Ponadto „jeżeli prezes tej instytucji jest również prezesem Trybunału jako sądu, do którego wniesiono owo odwołanie, wówczas nie uczestniczy on w rozpatrzeniu sprawy i zostaje zastąpiony w wykonaniu tego zadania przez wiceprezesa”¹¹. Wynika stąd, że zadania dotyczące podjęcia decyzji w sprawie wniesienia odwołania od wyroku Sądu orzecznictwo TS powierza prezesowi TSUE oraz jego zastępcy. Należy jednak zauważyć, że w świetle obowiązującego prawa UE stanowiska prezesa TSUE i jego zastępcy nie istnieją. Zgodnie z art. 253 TFUE sędziowie TS wybierają spośród siebie prezesa Trybunału Sprawiedliwości¹². Potwierdza to Statut TSUE, który mówi o prezesie i wiceprezesie TS (jako jednym z organów TSUE), którzy wybierani są przez sędziów TS spośród siebie¹³. Ponadto, zgodnie z art. 52 Statutu TSUE, prezes TS i prezes Sądu za wspólnym porozumieniem ustalają warunki, na jakich urzędnicy zatrudnieni przy TS świadczą wobec Sądu usługi umożliwiające jego funkcjonowanie.

⁸ Wyrok Trybunału z dnia 26 XI 2013 r. w sprawie C-50/12 P, *Kendrion NV v. Komisja*, ECLI:EU:C:2013:771, pkt 95.

⁹ *Ibidem*, pkt 101.

¹⁰ Wyrok Trybunału z dnia 13 XII 2018 r. w sprawie C-150/17 P, *Unia Europejska v. Kendrion*, ECLI:EU:C:2018:1014, pkt 38.

¹¹ *Ibidem*.

¹² W odniesieniu do powołania prezesa Sądu zob. art. 254 TFUE.

¹³ Zob. tekst skonsolidowany Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, art. 9a, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-08/tra-doc-pl-div-c-0000-2016-201606984-05_00.pdf (dostęp: 28.11.2019).

Wydaje się, że kreując stanowisko prezesa i wiceprezesa TSUE, sam TS chciał zapobiec sytuacji, w której prezes TS podejmowałby decyzję o wniesieniu odwołania od decyzji Sądu do organu, któremu sam przewodniczy. Jednakże w rezultacie wspomnianego powyżej wyroku TS instytucja, jaką jest TSUE, uzyskała organy ją reprezentujące w postaci jej prezesa i wiceprezesa. Posiadanie organów wewnętrznych, które reprezentują dany podmiot w stosunkach zewnętrznych, jest natomiast jednym z elementów warunkujących osobowość prawną.

Poza organami UE ustanowionymi na podstawie przepisów prawa pierwotnego osobowość prawną jest cechą często spotykaną wśród organów utworzonych na podstawie prawa pochodnego. Wśród nich można wskazać: agencje zdecentralizowane¹⁴, agencje wykonawcze¹⁵, wspólne przedsięwzięcia (SESAR¹⁶, IMI¹⁷, CLEAN SKY¹⁸, FCH¹⁹, BBI²⁰, ECSEL²¹, Shift2Rail²²), Europejski Instytut Innowacji i Technologii²³, Europejską Radę Ochrony Danych²⁴. W związku z wprowadzeniem możliwości tworzenia partii i fundacji politycznych na poziomie europejskim osobowość prawną nadano także Urzędowi ds. Europejskich

¹⁴ Obecnie działa 37 takich agencji. Na ten temat zob. np. M. Chamon, *Agencification in the United States and Germany and what the EU Might Learn from It*, „German Law Journal” 2016, No. 1, s. 120 i n.

¹⁵ Obecnie działa 6 takich agencji. Zob. M. Zieliński, *Agencje wykonawcze Unii Europejskiej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2014, nr 6, s. 15 i n.

¹⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 219/2007 z dnia 27 II 2007 r. w sprawie utworzenia wspólnego przedsięwzięcia w celu opracowania europejskiego systemu zarządzania ruchem lotniczym nowej generacji (SESAR), Dz. Urz. 2007, L 64/1, art. 2.

¹⁷ Rozporządzenie Rady (UE) nr 557/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia na rzecz Drugiej Inicjatywy w Zakresie Leków Innowacyjnych, Dz. Urz. 2014, L 169/54, art. 1 ust. 4.

¹⁸ Rozporządzenie Rady (UE) nr 558/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia „Czyste Niebo 2”, Dz. Urz. 2014, L169/77, art. 1 ust. 4.

¹⁹ Rozporządzenie Rady (UE) nr 559/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia na rzecz Technologii Ogniw Paliwowych i Technologii Wodorowych 2, Dz. Urz. 2014, L 169/108, art. 1 ust. 4.

²⁰ Rozporządzenie Rady (UE) nr 560/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia na rzecz Bioprzemysłu, Dz. Urz. 2014, L 169/130, art. 1 ust. 3.

²¹ Rozporządzenie Rady (UE) nr 561/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia ECSEL, Dz. Urz. 2014, L 169/152, art. 1 ust. 4.

²² Rozporządzenie Rady (UE) nr 642/2014 z dnia 16 VI 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia Shift2Rail, Dz. Urz. 2014, L 177/9, art. 1 ust. 3.

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 294/2008 z dnia 11 III 2008 r. ustanawiające Europejski Instytut Innowacji i Technologii, Dz. Urz. 2008, L 97/1, art. 11 ust. 1.

²⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/678 z dnia 27 IV 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. Urz. 2016, L 119/1, art. 68 ust. 1.

Partii Politycznych i Europejskich Fundacji Politycznych²⁵. Osobowość prawną posiada również Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI), działający na podstawie statutu zatwierdzonego przez jego Walne Zgromadzenie, składające się z UE (reprezentowanej przez Komisję), EBI oraz szeregu instytucji finansowych, których wykaz dołączony jest do statutu EFI²⁶.

Prawo UE przewiduje ponadto nadanie osobowości prawnej podmiotom, których działalność dotyczy współpracy pomiędzy państwami członkowskimi oraz pomiędzy nimi a państwami trzecimi. Wśród nich wskazać można konsorcjum na rzecz europejskiej infrastruktury badawczej (ERIC), które posiada osobowość prawną oraz zdolność prawną w każdym z państw członkowskich i jest traktowane jako organizacja międzynarodowa w rozumieniu art. 15 lit. C) dyrektywy 2004/18/WE²⁷. Podobnym podmiotem jest również Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT)²⁸.

3. Charakter osobowości prawnej organów UE

Osobowość prawną jakiegoś organu oznacza, że ma on zdolność do posiadania praw i obowiązków wynikających z danego systemu prawa oraz do podejmowania działań i czynności wywołujących skutki w tym systemie prawnym²⁹. Rozważając kwestię charakteru osobowości prawnej organów UE, można zasadniczo wziąć pod uwagę trzy możliwości, tzn. ich osobowość: prawa międzynarodowego publicznego (międzynarodowoprawną), prawa krajowego oraz prawa UE³⁰.

W związku z tym w strukturze organizacyjnej UE wskazać można w pierwszej kolejności grupę organów, które posiadają osobowość prawa międzynarodowego (EBC, EBI). W odniesieniu do EBC za posiadaniem przez ten organ osobowości prawa międzynarodowego publicznego przemawia to, że art. 282 ust. 3 TFUE,

²⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 1141/2014 z dnia 22 X 2014 r. w sprawie statusu i finansowania europejskich partii politycznych i europejskich fundacji politycznych, Dz. Urz. 2014, L 317/1, art. 6 ust. 2.

²⁶ Statut Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego zatwierdzony dnia 14 czerwca 1994 r. i zmieniony w dniach 19 czerwca 2000 r., 30 listopada 2007 r., 8 marca 2012 r. i 27 maja 2014 r. przez Walne Zgromadzenie, Dz. Urz. 2015, C 95/22, art. 1.

²⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 723/2009 z dnia 25 VI 2009 r. w sprawie wspólnotowych ram prawnych konsorcjum na rzecz europejskiej infrastruktury badawczej (ERIC), Dz. Urz. 2009, L 206/1, art. 7.

²⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1082/2006 z dnia 5 VII 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej, Dz. Urz. 2006, L 210/19, ze zm., art. 1, ust. 3 i 4.

²⁹ W odniesieniu do szerokiego rozumienia podmiotowości prawnej zob. J. Menkes, A. Wasilkowski, *op. cit.*, s. 366.

³⁰ M. Ruffert, *op. cit.*, s. 355.

który przyznaje EBC osobowość prawną, ma takie samo brzmienie jak art. 47 TUE przyznający osobowość prawną samej UE³¹. Zdolność do podejmowania działań w płaszczyźnie prawa międzynarodowego publicznego wynika ponadto z niektórych przepisów statutu EBC, które mówią o możliwości udziału EBC w międzynarodowych instytucjach finansowych (art. 6.2) oraz ustanawianiu stosunków z bankami centralnymi i instytucjami finansowymi innych krajów oraz innymi organizacjami międzynarodowymi. W praktyce podmiotowość prawa międzynarodowego EBC widoczna jest w kontekście jego udziału w pracach międzynarodowych instytucji finansowych, w tym Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), w charakterze obserwatora³², a także praktyki państw trzecich, które uznają podmiotowość międzynarodowoprawną EBC³³. Zdolność prawną EBC w każdym z państw członkowskich potwierdza natomiast art. 9.1 statutu EBC.

Podmiotowość międzynarodowoprawną EBC ma jednak charakter ograniczony, co jasno wynika z art. 138 TFUE przyznającego Radzie kompetencje do określania wspólnych stanowisk w kwestiach szczególnego zainteresowania dla funkcjonowania unii gospodarczej i walutowej, na forum odpowiednich międzynarodowych instytucji i konferencji finansowych. Rada może ponadto przyjąć środki mające na celu zapewnienie jednolitej reprezentacji w międzynarodowych instytucjach finansowych.

W przypadku EBI, w związku z tym, że zgodnie z art. 308 TFUE jego członkami są państwa członkowskie UE, organ ten określa się jako „publiczną instytucję finansową”³⁴. Możliwość działania EBI w płaszczyźnie prawa międzynarodowego wynika z art. 14 jego statutu, zgodnie z którym bank ten może współpracować ze wszystkimi organizacjami międzynarodowymi działającymi w podobnych dziedzinach oraz nawiązywać odpowiednie kontakty w celu współpracy z instytucjami bankowymi i finansowymi w krajach, w których EBI prowadzi swoje operacje. Międzynarodowoprawną podmiotowość EBI potwierdza fakt korzystania ze zdolności traktatowej, a także wyrażne uznanie tej podmiotowości przez państwa trzecie. EBI jest w szczególności jedną ze stron umowy w sprawie utworzenia Europejskiego Banku Odbudowy

³¹ J. Kokott, *European Central Bank (ECB)*, [w:] *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, January 2011, pkt 12.

³² Der-Chin Horng, *The ECB's Membership in the IMF: Legal Approaches to Constitutional Challenges*, „*European Law Journal*” 2005, No. 6, s. 802 i n.

³³ W USA, w których EBC od 1998 r. ma swoje stałe przedstawicielstwo w Waszyngtonie, na mocy zarządzenia wykonawczego Prezydenta z 29 V 2003 r. EBC otrzymał przywileje i immunitety przyznawane organizacjom międzynarodowym o charakterze międzyrządowym na podstawie postanowień Aktu w sprawie przywilejów i immunitetów organizacji międzynarodowych (*International Organizations Immunities Act*) z 1945 r. Zob. Executive order, May 29, 2003, 2003 WL 21237320.

³⁴ Oxford Public International Law: Statute of the European Investment Bank, OXIO 168, 24 February 2017, s. 1.

i Rozwoju³⁵, a także stroną porozumienia zawartego ze Szwajcarią w sprawie jego statusu prawnego, w którym szwajcarska Rada Federalna uznała podmiotowość międzynarodowoprawną EBI oraz jego zdolność prawną (art. 1 Porozumienia)³⁶.

Rozważając charakter osobowości prawnej organów UE, kolejną możliwością wydaje się posiadanie przez nie osobowości prawa UE. Oczywiście jest, że aby taka możliwość zaistniała, należy w pierwszej kolejności uznać, że prawo UE stanowi autonomiczny porządek prawny, co – jak się wydaje – nie jest już obecnie kwestionowane. Jak wielokrotnie podkreślał w swoim orzecznictwie TSUE: „[...] traktaty założycielskie Unii ustanawiają, w odróżnieniu od zwykłych umów międzynarodowych, nowy porządek prawny, dysponujący własnymi instytucjami, na rzecz którego państwa ograniczają w coraz szerszym zakresie swoje prawa suwerenne i którego podmiotami są nie tylko państwa członkowskie, ale i pochodzące z nich jednostki [...]”³⁷. Prawo UE charakteryzuje się przy tym daleko idącą autonomią, zarówno w kontekście prawa państw członkowskich, jak i prawa międzynarodowego, która to autonomia znajduje uzasadnienie w zasadniczych cechach samej UE oraz jej prawa³⁸.

Istnienie osobowości prawnej prawa UE zostało wyraźnie potwierdzone w rozporządzeniu 1141/2014 w odniesieniu do partii i fundacji politycznych na poziomie europejskim, które w art. 12 stanowi, że „Europejskie partie polityczne i europejskie fundacje polityczne posiadają europejską osobowość prawną” (*European legal personality*)³⁹. Jednak w związku z tym, że pojęcie „europejska partia polityczna” oznacza sojusz polityczny realizujący cele polityczne, partii (a także fundacji) europejskiej nie można uznać za jeden z organów UE.

Do osób prawnych prawa UE, będących jednocześnie jej organami, można natomiast zaliczyć tzw. agencje wykonawcze UE⁴⁰. Możliwość taką wyraźnie potwierdza rozporządzenie 2018/1046, które w art. 69 stanowi m.in., że agencje wykonawcze UE są ustanowione na podstawie decyzji Komisji i „mają one osobowość prawną na mocy prawa Unii” (*shall have legal personality under Union law*)⁴¹.

³⁵ Agreement Establishing the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), 29.05.1990, UNTS 1646, s. 97.

³⁶ Agreement on the legal status in Switzerland of the European Investment Bank (24 March 1972), https://www.cvce.eu/obj/agreement_on_the_legal_status_in_switzerland_of_the_european_investment_bank_24march_1972-en-18a2e60d-a2df-4f6b-acb0-83f603706562.html (dostęp: 28.11.2019).

³⁷ Opinia Trybunału z dnia 18 XII 2014 r. w sprawie nr 2/13, ECLI:EU:C:2014:2454, pkt 157.

³⁸ W piśmiennictwie mówi się w związku z tym o „autonomii wewnętrznej” (czyli niezależności prawa UE od praw państw członkowskich) i „autonomii zewnętrznej” (czyli niezależności prawa UE od prawa międzynarodowego publicznego). Zob. M. Klamert, *The Autonomy of the EU (and EU law): Through the Kaleidoscope*, „European Law Review” 2017, No. 6, s. 816.

³⁹ Rozporządzenie 1141/2014, *op. cit.*

⁴⁰ Zob. M. Zieliński, *op. cit.*, s. 15 i n.

⁴¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 2018/1046 z dnia 18 VII 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii zmieniające

W przypadku agencji zdecentralizowanych UE charakter ich osobowości prawnej jest nieco trudniejszy do określenia. Wynika to z tego, że akty ustanawiające te organy stanowią o ich osobowości prawnej w taki sam sposób, jak to jest w odniesieniu do osobowości prawnej samej UE. W szczególności akty te mówią w pierwszej kolejności o posiadaniu przez daną agencję osobowości prawnej (w taki sam sposób, jak czyni to art. 47 TUE w przypadku UE), zarazem jednak dodają, że w każdym z państw członkowskich organ ten posiada zdolność prawną w najszerszym zakresie przyznanym osobom prawnym przez ustawodawstwa krajowe (w podobny sposób, jak czyni to art. 335 TFUE w przypadku UE). Jeżeli nie uznać przepisów nadających agencjom zdecentralizowanym UE osobowość prawną za zbędne, to trzeba by stwierdzić, że dotyczą one osobowości prawa międzynarodowego (tak jak art. 47 TUE czyni to względem UE). Zarazem jednak akty ustanawiające agencje zdecentralizowane UE nie nadają im wyraźnych kompetencji do działania w płaszczyźnie prawa międzynarodowego, jak to jest w przypadku samej UE⁴² czy też EBC. W opinii autora niniejszego opracowania umożliwia to uznanie agencji zdecentralizowanych UE za podmioty prawa UE. Niemniej jednak kwestia charakteru osobowości prawnej tych organów jest sporna, a w literaturze przedmiotu przedstawiane są w tym zakresie zróżnicowane stanowiska⁴³.

Kolejnym podmiotem, którego osobowość prawna może mieć charakter unijny, jest EUWT. Podkreślić wypada, że z jednej strony rozporządzenie nr 1082/2006 stanowi w art. 1 ust. 3 i 4, że EUWT posiada osobowość prawną, a w każdym z państw członkowskich posiada zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych. Ponadto zgodnie z art. 5 ust. 1 tegoż rozporządzenia EUWT uzyskuje osobowość prawną w dniu rejestracji (lub publikacji) jego konwencji i statutu w państwie członkowskim, w którym ma siedzibę. Przepisy te wydają się wskazywać, że EUWT posiada osobowość prawa wewnętrznego państwa członkowskiego. Z drugiej jednak strony w doktrynie słusznie wskazuje się, że motyw 8 rozporządzenia 1082/2006 mówi o konieczności ustanowienia „na poziomie wspólnotowym instrumentu współpracy pozwalającego na tworzenie na terytorium Wspólnoty ugrupowań zajmujących się współpracą, wyposażo-

rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 223/2014, (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012, Dz. Urz. 2018, L 193/1.

⁴² Np. art. 6 ust. 2 TUE daje UE możliwość przystąpienia do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka, art. 8 ust. 2 TUE – możliwość zawierania umów międzynarodowych z państwami sąsiadującymi z UE. Zob. także art. 37 TUE czy też art. 50 TUE dotyczący zawarcia umowy w sprawie wystąpienia z UE.

⁴³ Zob. M. Zieliński, *Agencje zdecentralizowane Unii Europejskiej jako podmioty prawa międzynarodowego?*, [w:] *Kierunki rozwoju współczesnego prawa międzynarodowego*, red. K. Karski, Warszawa 2015, s. 211 i n.

nych w osobowość prawną”, co pozwala uznać europejski charakter osobowości prawnej EUWT⁴⁴. Dodatkowe odwołanie się do prawa krajowego (art. 5 ust. 1 rozporządzenia 1082/2006) nie może ponadto stanowić przeszkody dla uznania, że osobowość prawna EUWT ma charakter unijny, ponieważ w innych państwach członkowskich istnieje ona niezależnie od tego, czy EUWT zostało w nich zarejestrowane, czy też nie⁴⁵.

Dodać również wypada, że zgodnie z art. 28 ust. 1 statutu EBI Rada Gubernatorów EBI może tworzyć spółki zależne lub inne organy, które będą mieć osobowość prawną i autonomię finansową⁴⁶. Do organów tych „w zakresie, w jakim podlegają one prawu Unii” (*in so far as they are incorporated under the law of the Union*), stosuje się Protokół (nr 7) w sprawie przywilejów i immunitetów UE (art. 28 ust. 4 statutu EBI).

Trzecia możliwość dotycząca charakteru osobowości prawnej organów UE wiąże się z uznaniem tych organów za osoby prawa krajowego. W piśmiennictwie wskazuje się, że z art. 335 TFUE, który przyznaje UE w każdym z państw członkowskich zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych „o najszerszym zakresie przyznanym przez ustawodawstwa krajowe osobom prawnym”, wynika, że UE posiada w tych państwach osobowość prawną ich prawa cywilnego⁴⁷. Analogiczny status posiadać będzie także EBC, a także wszystkie te organy UE, których akty je ustanawiające zawierają postanowienia o treści zbliżonej do brzmienia art. 335 TFUE (jak np. agencje zdecentralizowane UE, agencje wykonawcze).

4. Skutki posiadania osobowości prawnej przez organy UE

Skutki posiadania osobowości prawnej przez organy UE najbardziej zauważalne są w płaszczyźnie procesowej, dotyczącej tego, którym z ich organów wewnętrznych przysługuje legitymacja procesowa w kontekście działalności TSUE.

Zgodnie z art. 271 lit. a) TFUE Rada Dyrektorów EBI ma uprawnienia przysługujące Komisji na podstawie art. 258 TFUE w odniesieniu do wykonywania przez państwa członkowskie zobowiązań wynikających ze Statutu EBI.

⁴⁴ A. Bussmann, *Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej (EUWT) – przełom we współpracy transgranicznej w Unii Europejskiej?*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 10, s. 9.

⁴⁵ M. Pechstein, M. Deja, *Was ist and wie funktioniert ein EVZT?*, „Europarecht” 2011, Nr. 3, s. 363–364.

⁴⁶ Na tej podstawie utworzony został Europejski Fundusz Inwestycyjny, zob. art. 36 statutu EFI.

⁴⁷ J. Menkes, A. Wasilkowski, *op. cit.*, s. 428. Należy dodać, że w doktrynie przepis art. 335 TFUE interpretowany jest jako przyznający UE najszerzy zakres zdolności prawnej i zdolności do działania, jaki przysługuje osobom prawnym, co jednak nie oznacza, że UE uzyskuje podmiotowość prawa krajowego, „lecz powinna być traktowana na równi z takimi podmiotami, pozostając jednocześnie zagraniczną (ponadnarodową) osobą prawną”. Zob. W. Czapliński, *Komentarz do art. 335 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, LEX 2012.01.01.

Podobnie w związku z działaniami EBC, stosownie do art. 271 lit. d) TFUE, Rada Prezesów EBC dysponuje wobec krajowych banków centralnych uprawnieniami przyznanymi Komisji wobec państw członkowskich przez art. 258 TFUE (skarga na naruszenie zobowiązań)⁴⁸. Skarga ta przysługuje Radzie Prezesów EBC w szczególności w związku z wykonywaniem przez krajowe banki centralne zobowiązań wynikających z traktatów i Statutu EBC.

W kontekście skargi o unieważnienie, przewidzianej w art. 263 TFUE, zaskarżeniu do TSUE podlegają również akty EBI. Pamiętać przy tym jednak należy o szczególnym przepisie art. 271 lit. b) i c) TFUE⁴⁹, który sprawia, że przed wniesieniem skargi w trybie art. 263 TFUE na akt EBI należy zbadać, który z organów wewnętrznych EBI wydał kwestionowany akt⁵⁰.

Mniej znanym przepisem dotyczącym legitymacji procesowej czynnej organów wewnętrznych EBC jest ponadto art. 14.2 Statutu EBC, który daje Radzie Prezesów EBC możliwość zaskarżenia do TS przyjętej przez władze krajowe decyzji w sprawie zwolnienia prezesa krajowego banku centralnego przed upływem jego kadencji. W sprawach połączonych C-202/18 i C-238/18 TS stwierdził, że art. 14.2 Statutu EBC nie przyznaje prezesowi krajowego banku centralnego immunitetu w sprawach karnych ani też nie ma na celu ograniczenia zakresu środków zabezpieczających, jakie mogą na niego zostać nałożone⁵¹. Przepis ten przyznaje jedynie Radzie Prezesów EBC (i zainteresowanemu prezesowi) prawo do zaskarżenia przed TS wszelkich środków, na podstawie których prezes taki został zwolniony z urzędu⁵².

Dodać również wypada, że w dziedzinie odpowiedzialności pozaumownej EIT samodzielnie ponosi odpowiedzialność za wszelkie szkody wyrządzone przez siebie lub swoich pracowników przy sprawowaniu ich funkcji, a płatności i koszty z tego wynikające uznawane są za wydatki EIT i pokrywane z jego zasobów⁵³.

Skutki posiadania odrębnej osobowości prawnej przez rosnącą liczbą organów UE widoczne są również w rozporządzeniu finansowym UE, wyróżniającym

⁴⁸ Treść przepisu art. 271 lit. d) TFUE jest powtórzona w art. 35.6 zd. 2 statutu EBC.

⁴⁹ Przepis art. 271 TFUE może stanowić samodzielną podstawę wniesienia skargi w sporach dotyczących środków przyjętych przez Radę Gubernatorów EBI (w tym zakresie każde państwo członkowskie, Komisja i Rada Dyrektorów EBI mogą wnieść skargę na warunkach przewidzianych w art. 263 TFUE), a także środków przyjętych przez Radę Dyrektorów EBI (skargi na te środki mogą zostać wniesione na warunkach przewidzianych w art. 263 TFUE tylko przez państwa członkowskie lub Komisję i jedynie w związku z naruszeniem procedur przewidzianych w art. 19 ust. 2 i 5–7 statutu EBI).

⁵⁰ Wyrok Sądu z dnia 20 IX 2011 r. w sprawie T-461/08, *Evropaiki Dynamiki v. Europejski Bank Inwestycyjny*, ECLI:EU:T:2011:494, pkt 47.

⁵¹ Wyrok TS z dnia 26 II 2019 r., sprawy połączone C-202/18 i C-238/18, *Rimšēvičs v. Łotwa*, ECLI:EU:C:2019:139, pkt 61.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Rozporządzenie nr 294/2008, *op. cit.*, art. 12 ust. 3 i 4.

„organy, które zostały ustanowione na mocy TFUE i Traktatu Euratom i które posiadają osobowość prawną oraz otrzymują wkłady pokrywane z budżetu”⁵⁴. Dla tych organów Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych⁵⁵. Ponadto rozporządzenie finansowe stanowi o organach mających osobowość prawną, „które ustanowiono aktem podstawowym i którym powierzono realizację partnerstwa publiczno-prywatnego”, stanowiąc, że mogą one samodzielnie przyjmować własne przepisy finansowe⁵⁶.

5. Wnioski

Jednym z często podawanych przez instytucje UE powodów wyposażania organów UE w osobowość prawną jest potrzeba zapewnienia im odpowiedniej niezależności. Przyczyna ta nie wydaje się jednak mieć decydującego znaczenia, ponieważ niektóre z organów posiadających osobowość prawną (jak np. agencje wykonawcze) są całkowicie zależne od Komisji. Samo posiadanie osobowości prawnej przez dany organ nie jest więc gwarancją jego niezależności. W literaturze podkreśla się, że stanowi ono jedynie pewną wskazówkę czy też formalne zabezpieczenie autonomicznej pozycji danego organu, ale do pełnego osiągnięcia niezależności musi zostać spełnionych więcej przesłanek⁵⁷.

Przyznanie osobowości prawnej danemu organowi UE implikuje utworzenie jego organów wewnętrznych, które mogą nim kierować i zarządzać, a także reprezentować go na zewnątrz. W rezultacie w niektórych przypadkach czynna i bierna legitymacja procesowa przed TSUE przysługiwać będzie organom wewnętrznym organów UE posiadających osobowość prawną. W przypadku EBI osobowość prawną umożliwi temu organowi samodzielne tworzenie kolejnych organów, które także mogą być wyposażone w osobowość prawną.

Posiadanie osobowości prawa międzynarodowego publicznego przez niektóre organy UE (EBC oraz EBI) nie powoduje, że osobowość międzynarodowo-prawna samej UE staje się podzielona. Zabieg taki ma charakter praktyczny, a jego celem jest jedynie umożliwienie tym organom sprawniejszego działania na forum międzynarodowym⁵⁸.

⁵⁴ Rozporządzenie nr 2018/1046, *op. cit.*, art. 70.

⁵⁵ Zob. np. rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/715 z dnia 18 XII 2018 r. w sprawie rozporządzenia finansowego dotyczącego organów utworzonych na podstawie TFUE oraz Traktatu Euratom, o których mowa w art. 70 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046, Dz. Urz. 2019, L 122/1.

⁵⁶ Rozporządzenie nr 2018/1046, *op. cit.*, art. 71.

⁵⁷ Szerzej zob. N. Kohtamäki, *Autonomia instytucjonalna urzędów regulacyjnych Unii Europejskiej: przykład Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Lotniczego*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2016, nr 2, s. 65.

⁵⁸ M. Ruffert, *op. cit.*, s. 357.

Z faktu przyznania osobowości prawnej niektórym organom UE nie wynika, że ich pozycja prawna w strukturze instytucjonalnej UE staje się taka sama. W szczególności agencje zdecentralizowane UE, które tworzone są na podstawie postanowień prawa pochodnego UE, nie mogą być umieszczone na tym samym poziomie co instytucje UE, które zostały wymienione w art. 13 TUE⁵⁹.

Wypada również dodać, że z jednej strony UE ma własne, jasno określone cele, a z drugiej strony organy UE posiadające osobowość prawną również mają własne cele. O ile jednak UE po wejściu w życie TL ma wyraźnie przypisane kompetencje do realizacji swoich celów, o tyle organy UE z reguły takich przyznanych im kompetencji nie posiadają. Skutkiem tego w przypadku organów UE wyposażonych w osobowość prawną łatwiej jest domniemywać ich kompetencji z zakresu celów (zadań) wyznaczonych im do realizacji niż w przypadku samej UE⁶⁰.

Bibliografia

Akty prawne

- Agreement on the legal status in Switzerland of the European Investment Bank (24 March 1972), https://www.cvce.eu/obj/agreement_on_the_legal_status_in_switzerland_of_the_european_investment_bank_24march_1972-en-18a2e60d-a2df-4f6b-acb0-83f603706562.html (dostęp: 28.11.2019).
- Agreement Establishing the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), 29.05.1990, UNTS 1646.
- Traktat o Unii Europejskiej, Dz. Urz. 2016, C 202/1.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. 2016, C 202/47.
- Protokół (nr 3) w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (tekst skonsolidowany), https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-08/tra-doc-pl-div-c-0000-2016-201606984-05_00.pdf (dostęp: 28.11.2019).
- Protokół (nr 4) w sprawie Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, Dz. Urz. 2016, C 202/230.
- Protokół (nr 5) w sprawie Statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Dz. Urz. 2016, C 202/251.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1082/2006 z dnia 5 VII 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej, Dz. Urz. 2006, L 210/19, ze zm.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 219/2007 z dnia 27 II 2007 r. w sprawie utworzenia wspólnego przedsięwzięcia w celu opracowania europejskiego systemu zarządzania ruchem lotniczym nowej generacji (SESAR), Dz. Urz. 2007, L 64/1.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 361.

⁶⁰ W odniesieniu do działalności ECB zob. B. Wolfers, T. Roland, *The Almighty ECB? Limits to the ECB's Competencies According to the Judgment of the General Court of March 4, 2015 on the Location Policy for Financial Market Infrastructures*, „Journal of International Banking Law and Regulation” 2015, No. 12, s. 670 i n.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 294/2008 z dnia 11 III 2008 r. ustanawiające Europejski Instytut Innowacji i Technologii, Dz. Urz. 2008, L 97/1.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 723/2009 z dnia 25 VI 2009 r. w sprawie wspólnotowych ram prawnych konsorcjum na rzecz europejskiej infrastruktury badawczej (ERIC), Dz. Urz. 2009, L 206/1.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 557/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia na rzecz Drugiej Inicjatywy w Zakresie Leków Innowacyjnych, Dz. Urz. 2014, L 169/54.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 558/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia „Czyste Niebo 2”, Dz. Urz. 2014, L169/77.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 559/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia na rzecz Technologii Ogniw Paliwowych i Technologii Wodorowych 2, Dz. Urz. 2014, L 169/108.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 560/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia na rzecz Bioprzemysłu, Dz. Urz. 2014, L 169/130.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 561/2014 z dnia 6 V 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia ECSEL, Dz. Urz. 2014, L 169/152.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 642/2014 z dnia 16 VI 2014 r. w sprawie ustanowienia Wspólnego Przedsięwzięcia Shift2Rail, Dz. Urz. 2014, L 177/9.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 1141/2014 z dnia 22 X 2014 r. w sprawie statusu i finansowania europejskich partii politycznych i europejskich fundacji politycznych, Dz. Urz. 2014, L 317/1.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/678 z dnia 27 IV 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. Urz. 2016, L 119/1.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 2018/1046 z dnia 18 VII 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 223/2014, (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012, Dz. Urz. 2018, L 193/1.
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/715 z dnia 18 XII 2018 r. w sprawie rozporządzenia finansowego dotyczącego organów utworzonych na podstawie TFUE oraz Traktatu Euratom, o których mowa w art. 70 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046, Dz. Urz. 2019, L 122/1.
- Statut Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego zatwierdzony dnia 14 czerwca 1994 r. i zmieniony w dniach 19 czerwca 2000 r., 30 listopada 2007 r., 8 marca 2012 r. i 27 maja 2014 r. przez Walne Zgromadzenie, Dz. Urz. 2015, C 95/22.

Orzecznictwo

- Wyrok Trybunału z dnia 26 XI 2013 r. w sprawie C-50/12 P, Kendrion NV v. Komisja, ECLI:EU:C:2013:771.
- Wyrok Trybunału z dnia 13 XII 2018 r. w sprawie C-150/17 P, Unia Europejska v Kendrion, ECLI:EU:C:2018:1014.
- Wyrok Trybunału z dnia 26 II 2019 r., sprawy połączone C-202/18 i C-238/18, Rimšēvičs v. Łotwa, ECLI:EU:C:2019:139, pkt 61.

Opinia Trybunału z dnia 18 XII 2014 r., sprawa nr 2/13, ECLI:EU:C:2014:2454.

Wyrok Sądu z dnia 20 IX 2011 r. w sprawie T-461/08, *Evropaiki Dynamiki v. Europejski Bank Inwestycyjny*, ECLI:EU:T:2011:494.

Opracowania

- Bussmann A., *Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej (EUWT) – przełom we współpracy transgranicznej w Unii Europejskiej?*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 10.
- Chamon M., *Agencification in the United States and Germany and what the EU Might Learn from It*, „German Law Journal” 2016, No. 1.
- Czapliński W., *Komentarz do art. 335 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, LEX 2012.01.01.
- Czapliński W., Jasińska A., *Podmiotowość międzynarodowa Unii Europejskiej. Kilka uwag na tle traktatu reformującego*, [w:] *Prawo międzynarodowe, europejskie i krajowe – granice i wspólne obszary. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Genowefie Grabowskiej*, red. B. Mikołajczyk, J. Nowakowska-Małusecka, Katowice 2009.
- Der-Chin Horng, *The ECB's Membership in the IMF: Legal Approaches to Constitutional Challenges*, „European Law Journal” 2005, No. 6.
- Hilf M., *Die abhängige Juristische Person des Europäischen Gemeinschaftsrechts*, „Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht” 1976, Nr. 1.
- Klamert M., *The Autonomy of the EU (and EU law): Through the Kaleidoscope*, „European Law Review” 2017, No. 6.
- Kohtamäki N., *Autonomia instytucjonalna urzędów regulacyjnych Unii Europejskiej: przykład Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Lotniczego*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2016, nr 2.
- Kokott J., *European Central Bank (ECB)*, [w:] *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, January 2011.
- Menkes J., Wasilkowski A., *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Warszawa 2017.
- Mik C., *Fenomenologia regionalnej integracji państw. Studium prawa międzynarodowego. Tom II. Regionalne organizacje integracyjne z perspektywy analitycznej prawa międzynarodowego*, Warszawa 2019.
- Pechstein M., Deja M., *Was ist and wie funktioniert ein EVZT?*, „Europarecht” 2011, Nr. 3.
- Ruffert M., *Personality under EU Law: A Conceptual Answer towards the Pluralisation of the EU*, „European Law Journal” 2014, No. 3.
- Schermers H.G., Blokker N., *International Institutional Law: Unity within Diversity*, Leiden–Boston 2011.
- Szasz P.C., *The Complexification of the United Nations System*, „Max Planck UNYB” 1999, No. 3.
- Thürer D., Marro P.Y., *The Union's Legal Personality: Ideas and Questions Lying Behind the Concept*, [w:] *The European Union after Lisbon: Constitutional Basis, Economic Order and External Action*, eds. H.J. Blanke, S. Mangiameli, Berlin–Heidelberg 2012.
- Wolfers B., Roland T., *The Almighty ECB? Limits to the ECB's Competencies According to the Judgment of the General Court of March 4, 2015 on the Location Policy for Financial Market Infrastructures*, „Journal of International Banking Law and Regulation” 2015, No. 12.
- Zieliński M., *Agencje wykonawcze Unii Europejskiej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2014, nr 6.

Zieliński M., *Agencje zdecentralizowane Unii Europejskiej jako podmioty prawa międzynarodowego?*, [w:] *Kierunki rozwoju współczesnego prawa międzynarodowego*, red. K. Karski, Warszawa 2015.

Materiały źródłowe

Oxford Public International Law: Statute of the European Investment Bank, OXIO 168, 24 February 2017.